

İŞLETEN VE SÜRÜCÜ YAKINLARININ TRAFİK SİGORTASINDAN YARARLANMA KOŞULLARI VE ZAMANAŞIMI SÜRELERİ

ÇELİK AHMET ÇELİK

I- AÇIKLAMALAR

1- Yasa hükmü

2918 sayılı KTK'nun 91-99 maddelerinde yer alan Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası'ndan (kural olarak) zarar gören "üçüncü kişiler" yararlanırlar. Ancak, Yasa'nın 92.maddesi (b) bendinde **özel** ve **ayrık** bir hükme yer verilmiş; işleten ve sürücünün yakınları da "**üçüncü kişi**" kabul edilip, onların "mal " zararları dışındaki "**can**" zararları sigorta kapsamına alınmıştır.Yasa'nın 92/b maddesindeki özel hüküm, Sigorta Hukukundan kaynaklanan **sosyal risk ilkesi** gereğidir.

Daha geniş bir anlatımla, Yasa'nın 92 maddesi (b) bendinde, işleten ve sürücü yakınlarının (eşi, çocukları, annesi, babası, kardeşlerinin) "her türlü zararları" değil, yalnızca "**mallarına**" gelen zararlar sigorta kapsamı dışında bırakılmıştır. Çünkü mallarda miras söz konusudur.

Buna karşılık "**canlarına**" gelen zararlar sigorta kapsamındadır. Anılan yakınlar, **destekten yoksunluk ve bedensel zararlar** söz konusu olduğunda "**üçüncü kişi**" konumundadırlar. Çünkü, bu tür zararlar, onların "**kendi zararları**"dır ve tazminat isteme hakları, miras veya herhangi bir yolla başkalarından geçen bir hak değil, **kişiliklerine sıkı sıkıya bağlı** bir haktır. Yasa'nın bu hükmü, tartışılmayacak kadar açık, anlaşılır ve nettir. Yasalar, öncelikle "**sözülle ve özüyle**" uygulanacağından (MK.m.1) burada yoruma yer yoktur.

Yasa hükmünün bunca açık olmasına karşın, bunun tartışılmakta oluşu, gereksiz bir iş ve zaman kaybına neden olmaktadır. Yargıtay'ın yirmi yılı aşan kararlarında işleten ve sürücü yakınlarının Trafik Sigortasından yararlanma hakları kabul edilmiş iken, bir ara sapma olmuş ise de, kısa zamanda yanlıştan dönülmüştür. Son üç yıldan bu yana düzenli ve tutarlı bir biçimde, işleten ve sürücü yakınlarının can zararları sözkonusu olduğunda, Trafik Sigortasından tazminat alabilecekleri yönünde kararlar verilmektedir.

2- Yasa'nın gerekçesi:

13.10.1982 gün 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun TBMM'deki tutanak ve komisyon raporlarına göre, 19.12.1958 tarihli karayolları trafiğine ilişkin İsviçre Federal Kanunu ile bu kanunun değiştirilmesine ilişkin 20.03.1975 tarihli Kanun gözönünde bulundurularak İçişleri Bakanlığı'na hazırlanan tasarı, her hangi bir itiraza uğramadan olumlu tartışmalar sonucunda kabul edilmiştir. Yasa'nın 92.maddesi (b) bendi hakkında da madde metni üzerinde küçük bir düzeltme isteği dışında, bir tartışma olmamış, aynen kabul edilmiştir. (Danışma Meclisi Tutanak Dergisi ayrı baskı, S.sayısı 397,sf.12 vd.)

3- Öğreti'de:

a) İşleten ve sürücü yakınlarının, desteğin ölümünden doğan zararlarına ilişkin istemleri, üçüncü kişi olmaları nedeniyle, **Sigorta Hukuku ilkeleri çerçevesinde** ele alınması gereken, **sosyal risk** ilkesinin bir sonucudur. (Bkz.**Prof.Dr.S.Arkan**, Sigorta Hukuku Dergisi, C.1, sayı:3-4, sf.260; **Çetin Aşçıoğlu**, Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk ve Tazminat Davaları, Ank.1989, sf.86 vd.; **Işıl Ulaş**, Uygulamalı Sigorta Hukuku Mal ve Sorumluluk Sigortaları, 3.Bası, Ankara, Ekim/2002, sf.669) 2918 sayılı KTK 92/b'de açıkça belirtildiği üzere, sigorta kapsamı dışında kalma, sadece sözü edilen kişilerin "eşyalarının" uğradığı zararlar için olup "ölüm ve bedeni zararlar" sigorta güvencesi altındadır. (**Arkan**, agm.sf.269)

b) Sigorta Şirketleri, bir Medeni Hukuk öğretim görevlisinden aldıkları 36 sayfalık (asıl konumuz olan 2918 sayılı KTK'nun 92/b maddesinin konuluş amacından ve açık hükmünden hiç söz etmeyen) mütalaayı tüm dosyalara koyarak, Yargıtay kararlarının yanlışlığını ispata çalışmakta iseler de, konu Medeni Hukuk veya Borçlar Hukukuna değil, Sigorta Hukukuna ilişkindir. 1975 tarihli İsviçre Karayolları Trafik Kanunu esas alınarak düzenlenen 2918 sayılı KTK'nun 92.maddesi (b) bendi "**özel bir hüküm**" ve Sigorta Hukuku'nun "**sosyal risk**" ilkesinden kaynaklanan **ayrık** bir durumdur. Ülkemizde Sigorta Hukuku dalında bir otorite kabul edilen Prof.Dr Sabih Arkan'ın yukarıda belirtilen görüşünde de "**sosyal risk**" ilkesi dile getirilmiştir.

4- KTK'nun 92/b maddesinin genel kuralın ayrığı (istisnası) olması:

Madde hükmüne ilişkin yorum ve itirazlarda ileri sürülen "**kimse kendi kusurundan yararlanamaz**" kuralı doğrudur. Doğru olduğu içindir ki, kusurlu sürücünün yakınları "**işleten**"den tazminat isteyemezler. İşletenin KTK 85.maddesindeki sorumluluğunu Yasa'nın 91.maddesiyle belli bir miktara kadar üstlenmiş olan sigortacıdan da (kural olarak) tazminat istenemez. Ancak ne var ki, KTK'nun 92/b maddesi "**kimse kendi kusurundan yararlanamaz**" kuralının bir (istisnası) ayrığıdır. Bu ayrık durum, yukarıda Sigorta Hukuku otoritelerinin belirttiği gibi, "**sosyal risk**" ilkesine dayanak Sigorta Hukukuna özgü "**özel**" bir durum, genel kuralın dışında "**özel bir hüküm**"dür.

5- Matematiksel gerçeklik:

2918 sayılı KTK'nun 92/b maddesi hükmü (tartışılmayacak ve yorum gerektirmeyecek kadar) açık olmasına karşın, sürüp giden tartışmalara ve tereddütlere yardımcı olmak amacıyla, şöyle bir matematiksel gerçeklik ortayaoyalım:

a) **Sürücü yüzde yüz kusursuz** ise, 2918 sayılı KTK m.85/son hükmüne göre **işleten** sorumlu olmayacağından, işletenin sorumluluğunu KTK.m.91 vd.hükümlerine göre üstlenmiş olan sigortacı da sorumlu olmayacak; yani **sigortacıdan tazminat istenemeyecektir.**

b) **Sürücü yüzde yüz veya belli bir oranda kusurlu** ise, (Sigorta Hukuku ilkelerine ve sosyal risk ilkesine dayanılarak) 2918 sayılı KTK.'nun 92/b maddesinde yer almış olan özel hüküm gereği, **sigortacı**, işleten ve sürücünün desteğinden yoksun kalan yakınlarına **tazminat ödeyecektir.**

c) Yasanın açık hükmüne rağmen ısrarla aksini savunanların üzerinde durup düşünmeleri gereken **matematiksel gerçeklik** şudur:

Sürücü kusursuz ise, sigorta tazminatı **ödenmeyecektir.**

Sürücü kusurlu ise, gene tazminat ödenmez, denildiğinde KTK'nun 92/b maddesinin işlevi, konuluş amacı nedir, bu madde ne zaman ve hangi durumlarda uygulanacaktır ? Bunun yanıtı verilmelidir.

II-YARARLANMA KOŞULLARI

İşleten ve sürücü yakınlarının **can zararları** (ölüm sonucu destekten yoksunluk ve bedensel zararlar) nedeniyle, "**işletene ait aracın**" veya "**sürücünün kullandığı aracın**" Trafik Sigortasından tazminat alabilmeleri için şu koşulların oluşması gerekmektedir:

1- Kusur koşulu

a) Sürücü veya işleten yüzde yüz veya belli bir oranda "**kusurlu**" olmalıdır.

b) Sürücü veya işleten "**kusursuz**" iseler, ölümlerinde destekten yoksun kalanlar veya kaza sırasında araçta yolcu olarak bulunan **yakınlar** (kendi araçlarının) trafik sigortasından

tazminat isteyemezler. Çünkü sürücü veya işleten kusursuz olunca, işletenin sorumluluğunu limite kadar üstlenen sigortacı da sorumlu tutulamaz.

c) Sürücü veya işletenin “kusursuz” oldukları olaylarda, genellikle karşı araç sürücüsü tam kusurlu olur veya yol kusuru, imalât hatası gibi etkenler kazaya neden olabilir.

d) **Teknik ârıza**, işleteni ve sigortacıyı sorumluluktan kurtarmadığından, (KTK.m.86/1) destekten yoksun kalan veya bedensel zarara uğrayan yakınlar, Trafik Sigortasından yararlanabilirler. Çünkü, teknik ârıza, aracın düzenli bakımının yapılmamasının sonucu bir **işletme kusurudur**.

e) Gene teknik arızadan kaynaklanan kazalarda, sürücü yaralanmış ve beden gücü kaybına uğramışsa, aracın düzenli bakımından sorumlu tutulamaması veya aracı kullanma sırasında bir hata yapmamış olması koşuluyla, bedensel zararı için sigortadan tazminat alabileceği görüşünderiz.

2- Kusurun tazminata etkisi

Burada çeşitli olasılıklar üzerinde duralım:

a) İşleten veya sürücü **yüzde yüz kusurlu** iseler, sigortacı, destekten yoksun kalan veya bedensel zarara uğrayan yakınlar %100 kusur üzerinden tam tazminat ödeyecektir. Özellikle **tek yanlı kazalarda** durum böyledir.

b) **Sürücü ile karşı araç sürücüsü kusuru paylaşmışlarsa**, her iki aracın sigortacıları KTK.m.88/1 ile BK.50-51 ve 142 ile TBK.61-62 ve 163 maddeleri gereği **ortaklaşa ve zincirleme** sorumlu olacaklarından, zarar gören işleten ve sürücü yakınları, her iki sigorta şirketinden de zararın tamamını isteme hakkına sahip iseler de, tazminatın tamamını ödeyen tarafın, diğer tarafa kusuru oranında rücu edeceği gözönünde bulundurulmalıdır. Özellikle, destekten yoksun kalanlar aynı zamanda “mirasçı” konumunda iseler, karşı araç sigortacısı murislerinin (ölen işletenin veya sürücünün) kusuru oranında onlara rücu edecektir.

3- Zarar görenler yönünden koşullar

a) **Sürücü ölmüşse** (yüzde yüz veya belli bir oranda kusurlu olmasına karşın) onun desteğinden yoksun kalan (üçüncü kişi konumundaki) yakınları, (ölen sürücünün kullandığı aracın) trafik sigortasından tazminat alabilirler.

b) **İşleten (araç sahibi) ölmüşse** ve kaza aracını kendi kullanırken veya başkasına kullandırırken meydana gelmişse, (kendisi veya aracı kullandığı kişi yüzde yüz veya belli bir oranda kusurlu olmaları koşuluyla) destekten yoksun kalan yakınları trafik sigortasından tazminat alabilirler.

c) **Yakınlar “bedensel zarara” uğramışlarsa**, sürücünün ve işletenin **kusurlu olmaları koşuluyla**, kendi araçlarının trafik sigortasından (beden gücü kayıplarının karşılığı olan) tazminatı sigortacıdan isteyebilirler.

d) **Yakınlardan biri ölmüşse** ve kaza sırasında araçta “yolcu” konumunda ise, onun desteğinden yoksun kalan **işleten** veya **sürücü**, trafik sigortasından tazminat alamazlar. Çünkü “kimse kendi kusurundan yararlanamaz.”

Örneğin, babanın kullandığı veya başka birine kullandırdığı araçla yolculuk yapılırken tek yanlı kazada anne ölmüşse, küçük yaştaki çocuklar ile annenin sağ olan babası ve annesi Trafik Sigortasından destek tazminatı alabilirler. Ancak (kusurlu) işleten veya sürücü, eşin ölümünden dolayı (kendi) araçlarının sigortasından destek tazminatı alamazlar.

Bunun gibi, araçta yolcu olarak bulunan çocuk ölmüşse, desteğinden yoksun kalan annesi sigorta tazminatı alabilir. Ancak işleten veya sürücü konumundaki baba, çocuğunun desteğinden yoksun kaldığını ileri sürerek sigortadan tazminat isteyemez. Burada da “kimse kendi kusurundan yararlanamaz” ilkesi sözkonusudur.

4- Sigortacının rücu hakkı karşısında, işleten ve sürücü yakınlarının durumu

a) Kazanın oluşuna, Trafik Sigortası Genel Şartları B.4 maddesindeki durumlardan biri etken olmuşsa, sigortacı, ödediği miktar üzerinden işletene **rücu** edebilir. Sürücüye rücu edilemez. Eğer, destekten yoksun kalanlar aynı zamanda “mirasçı” iseler, sigortacı ödeme yapmayı reddedebilir

b) Sigortacıya rücu hakkı veren durumların başlıcaları şunlardır: Kaza nedeninin alkol, uyuşturucu ve keyif verici maddeler alınmış olması, aracın gereken ehliyetnameye sahip olmayan kişiler tarafından kullanılması, kasdi hareket veya çok ağır kusur, istiaab haddinin aşılması gibi durumlardır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, yalnızca Yasaya ve Genel Şartlara aykırılık değil, kaza nedeninin bunlar olmasıdır.

c) Destekten yoksun kalan işleten ve sürücü yakınlarına, Yasa'nın 92/b maddesi gereği tazminat ödeyen sigortacı, kazanın nedeni Trafik Sigortası Genel Şartları B.4 maddesindeki (yukarıda sayılan) durumlardan biri sözkonusu olduğunda rücu hakkını kullanacaktır.

Sigortacı kimlere rücu edebilecektir:

- aa) Sürücü ölmüşse ve yakınlarına tazminat ödenmişse, **işletene** rücu edecektir.
- bb) İşleten ölmüşse ve “desteğinden yoksun kalan” yakınlarına tazminat ödenmişse, işletenin “**mirasçılarına**” rücu edilecektir.
- cc) **Sürücüye rücu edilemez.** Çünkü o, sigorta sözleşmesinin tarafı değildir.
- dd) Destekten yoksun kalanlar, aynı zamanda mirasçı değilse onlara rücu edilemez.
- ee) Destekten yoksun kalanlar, aynı zamanda “mirasçı” iseler, onlara ödenen para, rücu hakkının bulunduğu durumlarda geri isteneceğinden, sigortacı rücu nedenlerini ileri sürerek tazminat ödemeyi reddedebilir.

III-ZAMANAŞIMI SÜRELERİ

İşleten ve sürücü yakınlarının trafik sigortasından yararlanmalarında zamanaşımı süreleri şöyledir:

1- Tek yanlı kazada sürücü ölmüşse

Başkasına karşı işlenmiş **bir suç ve dolayısıyla cezalandırılacak kimse bulunmadığından**, 2918 sayılı KTK'nun 109.maddesi 2.fıkrasındaki uzamış ceza zamanaşımı söz konusu olamayıp, ölen sürücünün desteğinden yoksun kalan haksahiplerinin 109.maddenin 1.fıkrasındaki **(2) yıllık zamanaşımı süresi** içinde sigortacıya başvurmaları gerekir.

Ancak, iki yıl içinde başvurulmasına karşın, sigortacı, Yasa'da öngörülen sürede tazminat ödememişse, türlü bahanelerle ve yasal olmayan nedenlerle iki yıllık süreyi geçirtmişse, zamanaşımı süresini ileri sürerek tazminat ödemekten kaçınmaz. Çünkü **iki yıl içinde sigortacıya başvuru da bulunulmakla zamanaşımı kesilmiş olur.**

2- Ölen kişi yakınlarından biri ise

Sürücünün veya işletenin yüzde yüz veya belli bir oranda kusurlu buldukları kazada (kendileri değil de) **araçta bulunan yakınlarından biri ölmüşse**, örneğin, ölen kişi eş veya çocuk ise, annelerinin desteğinden yoksun kalan çocuklar veya çocuğunun desteğinden yoksun kalan anne, sigortaya başvurmada Yasa'nın 109/2.maddesindeki **uzamış (ceza) zamanaşımı** süresinden yararlanabilecektir. Çünkü, ölen kişi yakınlarından biri de olsa, ortada **cezalandırılması gereken bir suç** vardır. Bu durumda, KTK'nun 109/2.maddesinin yollamasıyla 5237 sayılı TCK'nun 66.maddesinin (d) bendine göre **zamanaşımı süresi (15) yıl** olacaktır.

3- Bedensel zarara uğrayan yakınlarından biri ise

Sürücünün veya işletenin yüzde yüz veya belli bir oranda kusuruyla meydana gelen kazada, **yakınlarından biri bedensel zarara** uğramışsa, gene eylemin suç niteliği nedeniyle uzamış (ceza) zamanaşımı süresi uygulanacak; bu durumda da KTK'nun 109/2. maddesinin yollamasıyla 5237 sayılı TCK'nun 66.maddesinin (e) bendine göre **zamanaşımı süresi (8) yıl** olacaktır.

4- Tek yanlı kazada sürücünün kusuruyla “işleten” ölmüşse

Sürücünün **eyleminin suç niteliği** nedeniyle, ölen **işletenin desteğinden yoksun kalan yakınları**, sigortaya başvurmada, KTK.109/2.maddesinin yollamasıyla 5237 sayılı TCK 66.maddesi (d) bendindeki **(15) yıllık** zamanaşımı süresinden yararlanacaklardır.

5- Kazanın nedeni araçtaki bozukluk (teknik ârıza) ise

Ölen sürücünün veya işletenin desteğinden yoksun kalan yakınlarının sigortaya başvurma süresinin, uzamış (ceza) zamanaşımı süresi olacağı görüşüdeyiz. Çünkü, **“teknik arıza”** (imalat hatası dışında) aracın işveren tarafından düzenli (periyodik) bakımının yapılmamasından ya da eski ve trafiğe elverişsiz taşıtların sefere konulmasından kaynaklanmaktadır. Fren ve lastik patlaması, rot çıkması, direksiyon kilitlenmesi v.b. gibi “teknik arıza” olarak adlandırılan çoğu bozukluklar, beklenmeyen ve önceden tahmin edilemeyen durumlar değil, araçtaki bakımsızlıktan kaynaklanan **“işletme kusurları”**dır. İşletenlerin, araçların düzenli (periyodik) bakımlarını yaptırmamaları, frenleri kontrol ettirmemeleri, aşırı yükü yıpranmış, hurdalaşmış, teknik şartlara uymayan araçları trafiğe çıkarmaları, yasaların emredici hükümlerine aykırı birer “işletme kusuru”dur. Bu işletme kusurlarının, bir kazaya yolaçması ve bu kazanın ölüm veya yaralanma ile sonuçlanması durumunda, aynı zamanda bir **“taksirli suç”** niteliğinde olduğu kabul olunmalıdır.

KTK'nun 29.maddesine göre “Araçların, yapım ve kullanma bakımından karayolu yapısına ve trafik güvenliğine uygun olması; 30.maddeye göre, araçların teknik şartlara uygun durumda bulundurulması zorunludur. Karayolları Trafik Yönetmeliği hükümlerine ve özellikle 38. maddeye uygun olmayan araçların karayoluna çıkarılmaları işletenler yönünden ağır kusur ve suç sayılmalı; Trafik ve Taşıma Yasaları ile bunlara bağlı Yönetmeliklerdeki emredici hükümlere aykırı olarak “teknik” yönden uygun olmayan ve düzenli bakımı yapılmayan araçları sefere koymalarının “yasalardaki emredici hükümlere, kurallara, yönetmeliklere aykırı” eylemler olduğu ve **“taksirli suç”** olarak ceza kovuşturmasını gerektireceği sonucuna varılmalıdır.

Sonuç olarak, “teknik arıza” yasalara aykırı bir savsama ve bir suç olduğundan, bundan kaynaklanan ölüm ve yaralanmalara da **“uzamış ceza zamanaşımı”** süreleri uygulanmalıdır.

IV-YARGITAY KARARLARI

Yargıtay'ın ilgili daireleri, 1986 yılından başlayarak 2008 yılına kadar (22) yıl boyunca düzenli ve tutarlı bir biçimde 2918 sayılı KTK'nun 92.maddesi (b) bendi uyarınca, işleten veya sürücünün ölümlerinde, yüzde yüz kusurlu olsalar bile, destekten yoksun kalan yakınların Trafik Sigortasından tazminat alabilecekleri yönünde çok sayıda kararlar vermiş iken, birdenbire Yasa hükmüne aykırı bir biçimde ters yönde kararlar verilmeye başlanmış; bu yanlış uygulama üç yıl kadar sürdükten sonra, yerel mahkemelerin direnmeleriyle, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararlarıyla yanlıştan dönülmüş ve yeniden yasa hükmüne uygun kararlar verilmeye başlanmıştır.

Yasa hükmüne uygun son üç yılın kararlarının bir listesi aşağıdadır:

HGK. 22.02.2012, E.2011/17-787 K.2012/92
HGK. 15.06.2011, E. 2011/17-142 K. 2011/411
HGK. 27.06.2012 E.2012/17-215 K.2012/413

17.HD.14.05.2012, E.2011/4359 K.2012/6111
17.HD.29.05.2012, E.2011/1653 K.2012/6943
17.HD.29.05.2012, E.2011/3149 K.2012/6944
17.HD.29.05.2012, E.2011/7428 K.2012/7012
17.HD.11.06.2012, E.2011/12038 K.2012/7624
17.HD.11.06.2012, E.2011/4489 K.2012/7609
17.HD.12.06.2012, E.2011/11938 K.2012/7681
17.HD.14.06.2012, E.2012/6992 K.2012/7819
17.HD.07.11.2012 E.2011/10718 K.2012/12169

Yargıtay'ın yukardaki son kararlarına göre:

“İşleten veya sürücü **tam kusurlu** olsalar bile, onların kusuru destekten yoksun kalanlara **yansıtılamaz**. Destekten yoksun kalanlar, “**üçüncü kişi**” konumunda olduklarından, 2918 sayılı KTK. 92/b maddesine ve Sigortası Genel Şartları'na göre, Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasından yararlanma hakları vardır; dolayısıyla sigorta şirketleri tazminat ödemekle yükümlüdürler.”